

Промова

ЯВП Гетьмана Павла Скоропадського

**на II. Делегатському Зїзді Української Громади
в Берліні**

30 серпня, 1942 року.

**Високоповажані Пані й Панове!
Делегатки й Делегати!**

Я дуже неохоче сьогодня до Вас промовляю. Під впливом однак різних обставин, я постановив висловити свій погляд на сучасне наше положення. Прошу при тім не осуджувати мене, коли буду говорити гостро. Вірте мені, що ця недоладність в моїй мові буде випливати з моєї глибокої любові до нашої нещасної, сплюндрованої, розшарпаної України та всього українства.

Висловлюю Вам і всім виславшим Вас на Зїзд Організаціям свою ширу сердечну подяку за Ваші ласкаві привіти. Я завжди приймаю глибоко до серця все те, що звязане з нашою організацією. Всім своїм розумом і душою уявляю собі, як тяжко Ви, розкидані по всіх країнах, далеко від Центру, переживаєте теперішні часи, такі для нас неясні, де великі радісні

надії чергуються з великими розчаруваннями, коли до Вас приходить дуже багато всяких відомостей, але здебільша неясних, суперечних одна одній. Найгірше те, що багато різних ворожих елементів під покришкою розповсюдження точних інформацій для добра нашого загального Українського Діла, роблять свою нечесну роботу, бажаючи ослабити Ваш дух і порушити Вашу рівновагу.

Ви, Високоповажані Пані й Панове, запрошені на Зїзд поперше для того, щоб виконати параграфи статуту нашої Громади, де сказано, що в певний речинець треба робити такі делегацькі Зїзди; подруге — для того, щоб Ви подали свої інформації Центрові з місць, потретє — щоб Центр ознайомив Вас з загальним станом справ у себе. Це зроблено як з одного, так і з другого боку. Але, дорогі Пані й Панове, це, так би сказати, офіційне, вузьке завдання нашого сьогоднішнього Зїзду. Я розумію, що Ви, коли б обмін думками закінчився на цьому, розіхалися б незадоволеними; чогось Вам бракувало б. Я розумію, що Ви хочете знати, чим дихає Центр, як йому уявляється стан Української Справи взагалі й нашої Громади зокрема. Який його духовий стан? В який бік, головним чином, скермована його діяльність? На всі ці питання я дам Вам відповідь. Відповідь ясну, оскільки це за теперішніх умовин можливо.

Для правильного зрозуміння нашого часу, для того, щоб у зв'язку з цим можна було б приймати правильні постанови, не треба ані на хвилину забувати, що точиться війна, яка своїм масштабом, свою інтенсивністю, завзятістю й, скажу, жорстокістю таکа, якої

людство досі ще не тянило. Розум і душі воюючих сторін повністю захоплені лише війною і всім, що з нею звязане. Тільки те гасло має право на життя, що може в дану хвилю сприяти перемозі, — решта, рішуче все без виїмку, не може викликати найменшого інтересу в людей, що звязані з ділом ведення війни.

Це поперше; подруге — війна вимагає від людей страшенної напруження; війна всмоктує в себе майже все мужеське населення; війна що-далі, то гостріше вимагає собі на службу, і на фронті і в запіллі, щораз більше людей, бо треба обсаджувати все нові й нові посади.

Тому треба собі усвідомити, що під час війни часто, дуже часто люди займають посади, що їх за мирного часу вони по своїх розумових та моральних якостях, по своїх знаннях того, що вимагає від них їх теперішня, в звязку з війною, служба, ніколи, ніколи подібної посади займати не могли б. Це дуже прикро, але що ж робити? Лишається тільки ствердити, що воно так є.

Це все, докупи взяте, веде до того, що за наших часів дуже багато робиться такого, чого не повинно було б робитися; це все ускладнює справу, це часом суперечить справедливості, буває навіть злочином і для обидвох сторін приносить шкоду.

З другого боку треба взяти на увагу і стан українського населення. 20-літнє панування більшевиків принесло українському населенню незчисленні нещастві; з них головне — це винищення нашого народу; не стільки матеріяльне, господарське, як духове, особливо винищення основної верстви нашої нації — селянства.

На Східній Україні тепер, як і раніш, значна більшість населення це — хліборобська маса, /дивно, що вона так ще духово зберіглась/, але вона тепер не має проводу й тому вона лише підсвідомо шукає шляхів до здійснення державницької ідеї.

Інтелігенція, що зберіглась на Україні, — між іншим там її зовсім не так мало, як про це офіційно залюбки говорять, — не обеднана, і багато з неї ще приголомшене, затуркане.

Це те, що на Східній Україні.

Залишається Галичина й еміграція. Що дали вони Україні?

Еміграція дала Галичині, так звану в Україні, в місцях, де вона існувала, »молодечу владу«. Тут треба дещо вияснити. Не дивлячись на те, що серед української молоді, — поруч з усякою нікчемністю, що, жаль, найбільш пнеться вгору, вишереждаючи чесних спокійних людей, — є дійсно віддані українській справі люди, а між ними багато людей офірних, патріотично-наставлених, найкращих людей у всіх відношеннях. Тому то я в тім, що кажу, не роблю узагальнення, але факт той, що »молодеча влада« відограла в Галичині певну роль. Вона ж хотіла захопити провід, усталитися і на Східній Україні зараз по приході туди німецьких військ, але, як і слід було чекати, — ця влада, чи пародія на владу, окрім лиха, нічого за час свого існування не зробила. Своїми нерозумними вчинками вона сама себе в очах населення дуже скомпромітувала й нарешті безнадійно зникла. Тому й у німців викликала своїм нерозважним поступованим різке подрату-

вання, хоч і була, мені здається, спеціально, очевидччи, ними спочатку допущена.

А сама еміграція? Організовано нічого не зробила. Всі події минули повз неї, та вона нічого організовано і не могла робити; окремі люди українські старалися отримати посади в німців, тай багато з них їх і отримали. Між ними є ріжні люди: одні, що своєю службою роблять добро Україні, інші, які, крім лиха, і Україні й Німеччині нічого не роблять.

Отже ніякої справжньої самоорганізації, ніякого зачатку власної української влади, ніякого власного українського війська, про яке всі так мріяли, — досі нема.

Ось, дорогі Пані й Панове, дійсний стан річей на нашій Батьківщині під теперішню хвилю. Безрадісно!

— І ясно, що так, як це постійно раніше здавалося багатьом зпоміж наших людей, що хтось збудує їм Самостійну Україну, а вони приїдуть отримувати добре посади, — цього не буде. Це треба ясно собі усвідомити, що ніколи цього не бувало й нема, щоб люди жертвували масово своїм життям для того, щоб лише облагодіяти когось іншого; так не буває.

Коли людина, а тимбільше ціла країна несе незліченні жертви, то робиться це для того, щоб для себе повністю використати свою перемогу, якщо остання їм дастися.

Я знаю, що серед українців, завдяки загальному станові України, що ось я його Вам у найзагальніших, але досить ясних рисах змалював, існують ріжні настрої і погляди: або вже дуже пессимістичні, що ведуть до якоїсь повної безнадійності й байдужости, або ж аж

надто сповнені ілюзій та енергії; люди однак цього останнього ґатунку йдуть часто манівцями, що може довести до всяких нових нещасть.

Я, дорогі Пані й Панове, про все це докладніше говорив у промові на Святі Місцевої Організації Союзу Гетьманців Державників у Берліні в лютому с. р.; напевно багато з Вас прочитали її, тому не буду тут повторювати цього. Скажу лише одне: те, що я говорив тоді, я вважаю, треба повністю прийняти й зараз.

Суть усього така: становище наше — сумне і кепське. Те, про що ми мріяли роками, розвіялося мов дим. Події пішли в іншому напрямі, ніж ми сподівалися. Чи наш стан безнадійний? Чи треба остаточно відмовитися від того, про що Український Народ століттями мріяв? Чи треба нам забути Ідею, за яку тисячі й сотки тисяч українців наклали головою? Ні, рішуче ні!

Нам треба вдумливо дивитися на всі явища; найвища пора мрійникам нашим перетворитися в людей, що твердо й тверезо думають. Український народ за свою тисячелітню історію переживав значно гірші часи свого існування, а все ж залишився духово і фізично здоровим народом. З честю й не зламаними вийдемо й ми з теперішнього прикного нашого становища; я в цьому ані на хвилину не сумніваюсь. Але потрібна гостра й ясна думка й завзята, невпинна праця нас усіх!

Що й як буде з приходом миру — цього ми не знаємо; не знаємо, які взаємини установляться у німців з нами. В яких умовах буде перебувати німецький

народ, і які основні думки будуть панувати в головах його провідників щодо нас, українців, ми не знаємо.

Те, що є тепер, зовсім не вказує на те, що може бути завтра.

Нам треба спокійно й вдумливо чекати, а головне — не приймати за скорих рішень.

Хто й що ми таке — це кожному з нас відомо, й такими ми і залишимось.

Не будемо ні за яких умовин впадати в одчай, не будемо в істеричному маяченні робити необмірковані кроки, що їх, на жаль, вже дехто з українців робить. Це тепер ні до чого доброго не доведе.

Не будемо також і відрікатися від своєї історії, своєї минувшини й робитися якимись »черкасами«, чи чимось іншим, на глум і ганьбу перед усім світом. Залишаємося чесними, вірними своєму народові і його минувшині українцями. За всіх обставин стоятимемо за втілення в життя Ідеї власної Української Держави і для цього в дану хвилину насамперед, не покладаючи рук, працюймо для перемоги німців над большевиками, бо большевики — це найгірший наш ворог!

Україна й большевики — це вогонь і вода. Обидвом їм ураз на світі нема місця.

Декому з Вас, Панове, може здатися, що я проповідую думку, що треба пасивно приладнюватися до обставин. Ні, хоч я й старий, але я своєю вдачею завжди був і є по боці активності і дуже сумую, що на мою долю в теперішні часи випав обовязок часто стримувати людей від акції, і сам не можу в ній приймати участі. Роблю це тому, що прагну успіху українському народові і зокрема Вам усім і непохитно

вірю, що в дану хвилю не якимись вибухами чи івалтом українському народові можна на світі знайти місце, на яке він має безперечно право, але лише глибоко продуманою працею, енергійно підготовлюючи себе, і морально й фізично, для будучих подій і будущих завдань.

Я прошу Вас задуматися над тим, що я кажу, і зрозуміти мене.

Приклад: — ми прагнемо своєї Держави, ми прагнемо її тому, що лише у своїй Державі народ може почувати себе вільним, може стати самим собою, може в своїх громадянах розвинути почуття поваги до себе. Лиш своя Держава може дати народові можливість всебічного розвитку всіх його талантів і духовних скарбів. Нарешті й матеріально тільки своя Держава може дати своїм громадянам можливість кращого матеріального життя.

Під чужою владою народ завжди буде використовуваний тільки для чужих інтересів і як мотив менш за це нагороджений, бо останнє не в інтересах панівного народу. Це все відомо, що українці у своїй більшості прагнуть своєї Держави, але одночасно, Пані й Панове, яка обмаль серед нас, українців, людей державнодумаючих; яка обмаль людей, що загальні інтереси вміють поставити вище над особисті. І далі, — ми знаємо, що нам треба рішуче боротися за те, щоб нарешті добитися своєї Держави, і знаємо всі, що, очевидчаки, при боротьбі краще триматися вкупі, бути під одним проводом, ніж боротися розгорашено, маючи їх декілька.

Подивіться навколо себе, подивіться, що з себе уявляє наше українське суспільство!

Звертаю Вашу увагу на це явище, але не буду в подробицях торкатися цього питання. Ви й без моїх завваж добрає знаєте, як далекі ми від того стану, що був би конечний для осягнення нашої великої національної мети.

Питаю Вас: хіба є у нас спільнота — один народ — одна воля, що так конче потрібно? Цього нема. Ми бачимо, замісць цього, розпорошеність, службу чужим інтересам, страшну політичну нестійкість і що найгірше — в Галичині братовбивчу війну, де вже багато нашої молоді загинуло на радість нашим ворогам. Це останнє явище остільки злочинне, остільки безглазде, що лише найлютіші вороги нашого народу можуть мати з нього втіху.

Отже, дорогі Пані й Панове, зрозумійте, що головний центр вати наших всіх нещасть не в тому, що німці не роблять в дану хвилину те, про що ми мріяли роками; не тому ми головним чином нещасні, що знаходимося між молотом і ковадлом, а тому, що ми, не дивлячись на багато життєвих наук, не зрозуміли досі того, що тепер на світі мають право жити лише сильні народи, а для цього між іншим треба, щоб люди, забувши про свої дрібні розрахунки, дрібні свої самолюбства, зуміли б обеднатися коло одної великої гарної Ідеї, і з радістю задля цієї Ідеї готові були б постраждати; щоб керівні люди зуміли виділити один провід і цей провід народ всіми силами підтримав би. Треба, щоб в активній масі народа, в його інтелігенції було сильно розвинуте почуття вищої чесності, щоб народ розбирався, де ж дійсно люди працюють для добра своєї Батьківщини і, де всякі негідники продають

його за 30 динарів, голосно вигукуючи, що працюють для добра народу.

Коли народ зуміє обєднатися, коли народ виділить один провід, коли народ зуміє позбавитися тих негідних елементів, що переслідують лише свої персональні цілі тай стараються збити народ з його старого, історію йому накресленого, шляху, тоді лише, я вважаю, може початися серйозна праця для здобуття своєї власної Держави, і тоді вона буде здобута. Всі ці розрахунки на чужу благодійність, усі ці невиправдані мрії — їх пора давно забути й перейти до більш життєздатного і конкретного способу думання.

Для нас, українців, у широкому українському розумінні, це означає: всіми силами допомагати німцям в їх боротьбі з більшевиками. Не нарікати і не піддаватися чуттю, не падати духом і всіх обвинувачувати в своїх нещастях, а старатися як можна більш українських людей приміщувати на командних місцях, і все своє нечесне всіма способами викорінювати, а не прикривати.

Прив'іть німців до думки, що ми, українці — чесні люди і, коли ми щось кажемо, то ми так і поступаємо!

Треба всіма силами старатися здобути своє військо, а здобувши його, віддати йому всі найкращі свої сили і всю нашу до нього любов і повагу. Обєднуватися на широкій всеобєднуючій програмі, виділивши один провід для цього обєднання.

Для Громади у вужчому розумінні це означає, що не досить членам Громади лише платити членські вкладки, а треба кожному членові Громади зрозуміти,

що ми переживаємо тепер надзвичайні часи, що кожний член Громади повинен подвійно працювати, повинен вести пропаганду нашої Ідеї, повинен вести цю пропаганду не лише серед українців, але й серед німців, бо те, чого ми прагнемо, буде й на користь останнім. Нарешті член Громади повинен приєднувати нових членів, повинен сам намагатися зайняти відповідне місце, а обсадивши його, допомагати нашій загальній українській справі, і повинен при кожній нагоді сміло боротися проти всієї нашої недержавності, проти жахливого індивідуалізму, проти всіх тих згубних течій, що ще живі серед частини нашої інтелігенції.

Повірте, що вже тепер при такій праці Громада багато дечогося осягне.

Не думайте, Пані й Панове, що я не доцінюю працю нашої Громади. Я добре знаю, що серед Вас є багато жертвених справжніх патріотів, що працюють на користь нашого Діла, але, дорогі Пані й Панове, я хотів би, щоб усі від малого й до великого, зрозуміли б, які власне тепер ми переживаємо часи; я хотів би бачити в Громаді, серед її членів більш самодіяльності, більш ініціативи, залишаючись, очевидячки, в рамках тих директив, що йдуть від Вашого Центру. Я настоюю на більшому розмаху. Коли Ви цього осягнете, тоді й Центрові Вашому буде значно легше.

Що ж робить Центр? Він, вірний прийнятым на себе обовязкам перед українським народом, безупинно працює в ріжних напрямках. Треба, однаке, признати, що наш Центр в тому складі, як є тепер, заслабий; він страшенно переобтяжений працею, дуже багато ріжних

китань не знаходять відповіді, чи знаходять її з опізненням; це тому, що нема сил, що могли б опрацювати дане діло. Людей в Центрі замало. Це велике недотягнення. Сподіваюся, однаке, що воно буде, принаймні в значній мірі, виправлене.

В широкому розумінні політичному він старається всіма силами добитися від відповідальних чинників того, щоб в Україні була введена дійсна своя власна самоорганізація; він старається, щоб німці нарешті визнали, що українське військо потрібне; він веде боротьбу зо всіма ворогами України, а таких, на жаль, багато; він, не дивлячись на страшні на його натиски усіх боків, може з гордістю сказати, що, будучи цілком лояльним до Німеччини й бажаючи Німеччині остаточної перемоги над її ворогами, має лише одну думку — добро української справи і він так буде робити й далі.

Він працює не покладаючи рук над поширенням нашої Державної Ідеї і наших прінціпів і він, не дивлячись на перешкоди, має все ж успіх; він переконаний, що настануть кращі часи для нас, українців, і він вірить у конечний успіх своєї праці!

Ще раз, дорогі Пані й Панове, кличу до Вас: запамятайте все те, що я Вам сказав; вірте мені, що ще єдиний шлях, щоб ми нарешті в дійсності зазнали, що є Вільна Державна Україна.

Слава Україні!